

POSTANOWIENIE

Dnia 16 listopada 2016 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Jolanta Frańczak (przewodniczący)

SSN Bogusław Cudowski

SSN Zbigniew Myszka (sprawozdawca)

w sprawie z odwołania D. C.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych
o podleganie ubezpieczeniom społecznym,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń
Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 16 listopada 2016 r.,
zażalenia organu rentowego na wyrok Sądu Apelacyjnego w [...] z dnia 22 marca 2016 r., sygn. akt III AUa .../15,

**uchyla zaskarżony wyrok i sprawę przekazuje do rozpoznania
Sądowi Apelacyjnemu w [...] oraz orzeczenia o kosztach
postępowania zażaleniowego.**

UZASADNIENIE

Sąd Okręgowy w [...] – Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych wyrokiem z dnia 17 kwietnia 2015 r. oddalił odwołanie D. C. od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w [...] stwierdzającej, że ubezpieczony, jako osoba prowadząca pozarolniczą działalność gospodarczą, podlega obowiązkowemu ubezpieczeniu emerytalnemu, rentowemu oraz wypadkowemu w poszczególnych przedziałach czasowych wymienionych w treści decyzji w okresie od 11 czerwca 1999 r. do 31 sierpnia 2004 r., oraz określającej podstawy wymiaru składek za te okresy.

Sąd Okręgowy ustalił, że ubezpieczony i płatnik składek w okresie od 20 września 1993 r. do 30 listopada 2004 r. był współnikiem spółki cywilnej i prowadził indywidualną działalność gospodarczą. Do obowiązkowych ubezpieczeń społecznych zgłosił się od 1 stycznia 1999 r., ale w latach 1999-2004 dokonywał kilkunastu wyrejestrowań i ponownych zarejestrowań. Nie dokonywał jednak tego w urzędzie skarbowym, w którym nie był ujawniony jakikolwiek przedmiot jego działalności.

Sąd pierwszej instancji uznał, że osoba wykonująca pozarolniczą działalność gospodarczą podlega obowiązkowo ubezpieczeniom społecznym od dnia rozpoczęcia prowadzenia działalności do jej zaprzestania i uznał działania ubezpieczonego związane z wyrejestrowaniem w ZUS były niezgodne z prawem i nieskuteczne. W konsekwencji, objęcie go ubezpieczeniami w spornych okresach było prawidłowe. Natomiast za kwestię marginalną Sąd ten uznał zarzut przedawnienia podniesiony przez ubezpieczonego, wskazując, że dolegliwość w postaci zapłaty składek jest poza zakresem sporu i może być dalszą kwestią. W przedmiotowym sporze kluczowy był stan podlegania ubezpieczeniom społecznym. rozstrzygnięcia.

W apelacji ubezpieczony zarzucił naruszenie art. 24 ust. 4 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2016 r., poz. 963 ze zm.) przez błędne zastosowanie i w szczególności nierozpoznanie sprawy w zakresie zgłoszonego zarzutu przedawnienia zaległych składek oraz niezastosowanie art. 31 tej ustawy w związku z art. 59 § 2 pkt 9 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Ordynacja podatkowa (jednolity tekst: Dz.U. z 2015 r., poz. 613 ze zm.) przez zobowiązanie ubezpieczonego do przekazania dokumentów związanych z ubezpieczeniami społecznymi za przedawnione okresy oraz do opłacenia zaległych składek wraz z odsetkami za zwłokę, choć przedawnione roszczenie wygasło z mocy prawa. Ponadto apelujący zarzucił błąd polegający na ustaleniu, że zarzut przedawnienia zaległych składek za wskazane w decyzji z 10 grudnia 2014 r. okresy nie miał znaczenia dla osądu jego odwołania i pozostawał bez wpływu na dokonane rozstrzygnięcie. Apelujący wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku oraz poprzedzającej go decyzji organu rentowego i

przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania bezpośrednio do Zakładu Ubezpieczeń Społecznych.

Sąd Apelacyjny w [...]Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych wyrokiem z dnia 22 marca 2016 r. uchylił zaskarżony wyrok oraz poprzedzającą go decyzję organu rentowego i sprawę przekazał Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w [...] do ponownego rozpoznania. Sąd drugiej instancji ten uznał, że przedmiotem sprawy było stwierdzenie podlegania ubezpieczeniom społecznym po upływie ustawowego terminu przedawnienia roszczenia o składki. Tymczasem należności z tytułu składek na ubezpieczenia społeczne ulegają przedawnieniu po upływie dziesięciu lat licząc od dnia, w którym stały się wymagalne, a zaskarżona decyzja z 10 grudnia 2014 r. obejmowała okres do 31 sierpnia 2004 r., co oznaczało, że organ rentowy nie miał możliwości dochodzenia od płatnika przedmiotowych składek, którego zobowiązanie składkowe wygasło. Okoliczność taka znaczenie przy ustalaniu okresu składkowego niezbędnego do uzyskania prawa do świadczeń z ubezpieczeń społecznych. Ewentualne stwierdzenie bezprzedmiotowości postępowania w sprawie podlegania przez odwołującego ubezpieczeniom społecznym z tytułu prowadzenia pozarolniczej działalności gospodarczej prowadzić musi do jego umorzenia przez organ rentowy. Jeżeli badanie tej kwestii ujawni, że „część składek objęta całościową decyzją nie podlega jeszcze przedawnieniu, wtedy organ winien wydać decyzję stwierdzającą w części przedawnienie i umorzenie postępowania, a w części stwierdzającą podleganie ubezpieczeniom w zakresie nieprzedawnionym”. Dlatego zasadne okazało się uchylenie zaskarżonego wyroku oraz poprzedzającej go decyzji i przekazanie sprawy bezpośrednio organowi rentowemu do ponownego rozpoznania.

W zażaleniu organ rentowy zarzucił naruszenie art. 477^{14a} oraz art. 386 § 4 k.p.c. przez błędne uchylenie zaskarżonego wyroku i poprzedzającej go decyzji organu rentowego oraz przekazanie sprawy do ponownego przekazania. Tymczasem zarówno wyrok Sądu pierwszej instancji, jak i decyzja organu rentowego, zawierały merytoryczne rozstrzygnięcie w zakresie objętym przedmiotem wydanej decyzji. W uzasadnieniu wnoszący zażalenie wskazał, że przedmiotem postępowania nie była decyzja wymierzająca składki na ubezpieczenie społeczne i zdrowotne, lecz decyzja o podleganiu z mocy prawa

ubezpieceniom społecznym z tytułu prowadzenia działalności gospodarczej przez osobę, która nie dopełniła formalności zgłoszeniowych w tym zakresie. Taka decyzja ta ma charakter „deklaratoryjny i nie wskazuje wysokości zobowiązań finansowych po stronie płatnika, zaś w toku postępowania o objęcie ubezpieczeniem nie ma podstaw prawnych do rozstrzygania w zakresie przedawnienia zobowiązań”. Skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi Apelacyjnemu w [...] do merytorycznego rozpoznania oraz o zasądzenie kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

W odpowiedzi na zażalenie odwołujący wniósł o oddalenie zażalenia jako bezzasadnego oraz o zasądzenie kosztów zastępstwa według norm przepisanych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Zażalenie okazało się uzasadnione, ponieważ Sąd drugiej instancji rozpoznając apelację od wyroku Sądu pierwszej instancji wydanego w sprawie „o podleganie ubezpieceniom społecznym” bezpodstawnie wyszedł poza granice zaskarżenia decyzji o objęciu odwołującego się ubezpieczeniami społecznymi osób prowadzących pozarolniczą działalność w spornych okresach oraz określeniu minimalnej podstawy wymiaru składek na te ubezpieczenia. Nastąpiło to bez wymierzenia odwołującemu się zaległych, w tym potencjalnie przedawnionych składek na ustalone ubezpieczenia.

Tymczasem, zgodnie z art. 476 w związku z art. 477⁹ k.p.c. odwołanie dotyczy zaskarżanej decyzji i jej przedmiotu, ponieważ powinno zawierać oznaczenie zaskarżanej decyzji oraz zwięzłe uzasadnienie zarzutów i wniosków skierowanych przeciwko kontestowanej decyzji (art. 477¹⁰ k.p.c.). Skoro jednak przedmiotem zaskarżonej decyzji nie był wymiar składek z ustalonego tytułu podlegania spornym ubezpieceniom społecznym w okresach wskazanych w kontestowanej decyzji oraz określenie podstawy wymiaru składek na ustalone ubezpieczenia, to tylko w takim przedmiocie mogły procedować Sądy obu instancji, które powinny rozpoznać odwołanie ubezpieczonego kwestionującego legalność i dopuszczalność dokonywania kontestowanych ustaleń organu ubezpieczeń społecznych „po upływie terminu przedawnienia należności składkowych”, których

jednak zaskarżona decyzja nie wymierzała. To, że tego typu odwołanie mogło ponadto oznaczać zgłoszenie w postępowaniu odwoławczym „nowego żądania” nie zwalniało Sądów *meriti* z obowiązku rozpoznania legalności i zasadności zaskarżonej decyzji o objęciu odwołującego się obowiązkowymi ubezpieczeniami społecznymi w spornych okresach oraz deklaratoryjnemu określeniu podstawy wymiaru składek na ustalone ubezpieczenia, co wszakże nie dotyczyło niewymierzenia zaległych, w tym przedawnionych składek za ustalone okresy podlegania spornym ubezpieczeniom społecznym wymienione w zaskarżonej decyzji. Wyłącznie zatem w przedmiocie i zakresie wydanej decyzji Sąd Apelacyjny miał procesowy i jurysdykcyjny obowiązek dokonania merytorycznej weryfikacji zaskarżonego orzeczenia Sądu pierwszej instancji z odniesieniem się do przedmiotu odwołania oraz apelacyjnego zaskarżenia, w tym z ewentualnym zastosowaniem dyspozycji art. 477¹⁰ § 2 k.p.c., ale wyłącznie w przedmiocie „nowego” i dotychczas nieobjętego zaskarżoną decyzją żądania rozpoznania potencjalnych zaległości składkowych, w tym przedawnionych, z ustalonego tytułu podlegania obowiązkowym ubezpieczeniom społecznym w spornych okresach.

Konkretnie rzecz ujmując, brak decyzji o wymierzeniu konkretnej kwoty zaległości składkowych wykluczał takie orzekanie ze względu na takie „nowe” okoliczności zawarte w odwołaniu. W tym „nowym” zakresie dopuszczalne było orzeczenie zgodne z dyspozycjami art. 477¹⁰ § 2 k.p.c., które są odmienne niż wynikające z art. 477^{14a} k.p.c., który umożliwia przekazanie do ponownego rozpoznania sprawy bezpośrednio organowi rentowemu pod warunkiem, że organ ten wcześniej taką sprawę rozpoznał, tj. objął zakresem i przedmiotem zaskarżonej decyzji. Oznacza to, że dyspozycje art. 477^{14a} k.p.c. wykluczają przekazanie do ponownego rozpoznania odwołania od wcześniej niewydanej decyzji w niewymierzonym w niej przedmiocie zaległości składkowych na ustalone ubezpieczenia społeczne w spornych okresach. Potwierdzenie przez Sąd pierwszej instancji podlegania obowiązkowym ubezpieczeniom społecznym powinno zatem być podane merytorycznej weryfikacji apelacyjnej przez Sąd drugiej instancji, choćby apelujący kontestował zaskarżoną decyzję i wyrok Sądu pierwszej instancji wyłącznie ze względu na przedawnienie potencjalnych zaległości składkowych za składkowe okresy objęte ustalonymi ubezpieczeniami społecznymi. Za

dopuszczalnością ustalenia w decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych podlegania ubezpieczeniom: emerytalnemu, rentowym i wypadkowemu osoby ubezpieczonej (np. wykonującej pracę na podstawie umowy zlecenia) w sytuacji, gdy należności z tytułu składek na te ubezpieczenia uległy przedawnieniu przed wydaniem decyzji wyraźnie opowiedział się oraz przekonująco uzasadnił takie stanowisko Sąd Najwyższy w uchwale z dnia 9 czerwca 2016 r., III UZP 8/16 (dotychczas niepublikowana). Warto jednak sygnalizować, że z art. 5 ust. 4 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych wynika, iż przy ustalaniu prawa do emerytury lub renty dla płatników składek zobowiązanych do opłacania składek na własne ubezpieczenia emerytalne i rentowe, do których należy odwołujący się, nie uwzględnia się okresu, za który nie zostały opłacone składki (np. składki przedawnione), pomimo podlegania obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym w tym okresie.

Mając powyższe na uwadze Sąd Najwyższy postanowił jak w sentencji.

kc